

СТАВОВИ КОН СЕКСУАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА КАЈ СТУДЕНТИ КОИ СЕ ПОДГОТВУВААТ ЗА ПОМАГАЧКИ ПРОФЕСИИ

Николина Кениг¹,
Филозофски факултет
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје

Јулијана Николовска,
Стоматолошки факултет
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје

Кратка содржина

Имајќи го предвид изразениот хомофобичен контекст на нашето општество, примарна цел на истражувањето е да ги идентификува ставовите на студентите кои се подготвуваат за помагачки професии кон хомосексуалноста и трансродовоста. Покрај тоа, беше утврдена и поврзаноста на овие ставови со неколку претходно истражувани корелати. Во истражувањето учествуваа 500 студенти од прва (47%) односно трета година (53%) на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“. Користени се 4 мерни инструменти, меѓу кои и Херековата ATLG-S скала за ставот кон хомосексуалците и TS скалата за трансфобија на Нагоши и соработниците. Наодите упатуваат на тоа дека најмалку негативен став кон хомосексуалноста имаат студентите кои студираат медицина, и дека во трета година просекот значајно се менува кон повисок степен на прифаќање само за студентите по психологија, чиј став во прва година е негативен. За сите студенти, предрасудите кон трансродовоста се уште поизразени. Процентот на студенти со екстремно негативен став кон хомосексуалците изнесува 7,6%, а кон трансродовоста ваков однос имаат дури 16,8%. Анализата упатува на тоа дека хомофобичноста и трансфобичноста се во корелација со прифаќање на нееднаквоста ($r_h(489) = .38, p < .01$ и $r_t(481) = .35, p < .01$), со религиозноста ($r_h(496) = .29, p < .01$ и $r_t(498) = .09, p < .05$) и емпатијата ($r_h(487) = -.18, p < .01$ и $r_t(479) = -.17, p < .01$), а просечниот успех е поврзан само со ставот кон хомосексуалците ($r_h(494) = .09, p < .05$ и $r_t(494) = .01, p > .05$). Авторките заклучуваат дека е неопходно да се направат измени во курикулумите кои ќе обезбедат соодветни знаења и ќе бидат во согласност со етичките стандарди за практика која забранува дискриминација врз основа на родовиот идентитет на сексуална ориентација.

Клучни зборови: став кон сексуални малцинства, помагачки професии.

¹ ninakenig@yahoo.com

Вовед

Помагачките професии се дефинираат како оние чија главна цел е адресирање и решавање проблеми поврзани со обезбедување и одржување на физичката, психолошката, интелектуалната, емоционалната или духовната добросостојба на луѓето, како и поддржувањето на индивидуалниот раст и напредување. Иако во литературата може да се сретнат пошироки и потесни класификации, во оваа група професии конзистентно се вклучуваат медицинските лица, психолозите, пред сè психотерапевтите, социјалните работници и едукаторите, особено оние кои работат на образование и рехабилитација на лица со посебни потреби. Со оглед на тоа колку е голема одговорноста што им е доверена, професионалците од оваа сфера се должни да се однесуваат според етичките стандарди засновани на принципите на обезбедување најдобар интерес на корисниците на услуги, на почитување на достоинството и еднаков третман на сите. Всушност, еднаквиот третман, или забраната за дискриминација по каква било основа, се смета за основна парадигма врз која функционираат сите професии кои помагаат, а заедно со очекувањето дека стручните лица од овие сфери треба да покажат висок степен на сочувство, разбирање и емпатија за клиентите, овие барања се третираат како нужни предуслови за давање квалитетна услуга. Во развиените земји, принципот според кој никој не смее да биде дискриминиран е јасно внесен во етичките кодекси на овие професии. Следствено на тоа, овие, и слични документи на професионалните здруженија или комори, недвосмислено укажуваат на тоа дека различното третирање на луѓето врз основа на нивната групна припадност е недозволиво. Во кодексот на АПА (АРА, 2017; стр. 4) на пример, во принципот Е, не само што се истакнува дека сексуалната ориентација како една од можните основи за различноста која мора да биде прифатена од страна на психолозите, туку се нагласува и дека:

„Психолозите се обидуваат да го остварат ефектот на љубовта на основа на тие фактори (различностите) во нивната работа, тие свесно не учествуваат во активности кои се засноваат на ваква љубовност и ги осудуваат љубовните активности засновани врз такви предрасуди.“

Ова етичко начело е усвоено и во кодексот на Комората на психолози на Р Македонија. Американската асоцијација на психијатри, во преамбулата го штити принципот на еднаквост и дигнитет на сексуалните малцинства преку предупредување на професионалците дека не смеат да бидат дел од никаква процедура која исклучува, сегрегира или го доведува во прашање дигни-

тетот на кој било пациент заради сексуалната ориентација (вклучувајќи, се разбира, и други основи на разлики) и предупредува на обврската за дискреција на лекарите во врска со оваа информација за пациентите (APA, 2013). Во кодексот на Американската национална асоцијација на социјални работници, освен експлицитното залагање за недискриминација врз основа на сексуална ориентација, како кон клиентите, така и кон колегите, се наведува и очекувањето професионалците во фелата да се едуцираат за специфичностите кои произлегуваат од различните сексуални ориентации (NASW, 2017).

Во согласност со овие основни принципи, обврска на програмите за високо образование што ги обучуваат студентите во помагачките професии, е да обезбедат наставните содржини, заедно со пристапот и целокупниот контекст во кој се одвива учењето, да бидат инклузивни за сите што припаѓаат и на видливи и на „невидливи“ малцинства. Системот треба да обезбеди материјали за студирање кои не само што се ослободени од ваков вид предрасуди, туку и активно да вложува во социјализација на студентите кон прифаќање на сексуалните диверзитети, еднакво како и за сите други различности. Ова е особено важно ако се земе предвид дека постојат солидни емпириски докази за ефективност на ваквите напори во подобрување на информирањето на студентите и на младите професионалци, и во оформувањето и зацврстувањето на вредностите кои поддржуваат прифаќање на нехетернормативни облици на идентитет и сексуална ориентација (Brondani & Paterson, 2011; Horton et al., 1993; Waki et al., 2017; Wright, Lester & Cullen, 2001).

Иако од неодамна може да се забележи тренд на придвижување кон прифаќање на сексуалните различности, па може да се каже дека експлицитното искажување на хостилност кон сексуалните малцинства, особено во академското окружување, постепено станува сè повеќе неприфатливо меѓу помладите генерации, на институционално ниво, не постои подготвеност за доследно спротивставување на дискриминацијата врз основа на сексуална различност. Анализите на содржината на сите релевантни учебници за високо образование во земјата, спроведени пред неколку години, доведоа до заклучок дека значителен дел од нив не само што не го исполнуваат ова очекување, туку, поттикнуваат хомофобични ставови (Дрндаревска, 2018; Трајановски и Димитров, 2011). Дел од учебниците по психијатрија, медицинска психологија и психологија, содржат навредлив јазик упатен кон сексуалните малцинства, а идентификувани се и дезинформации, експлицитно прикажување на хомосексуалноста како форма на девијација од нормалноста, или во крајна линија, отсуство на какви и да се информации за сексуалните различности во наставните материјали каде би се очекувале овие содржини.

Декларативно, во Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, се вели дека вршењето на високообразовна дејност што ги загрозува правата на членовите на академската заедница, насочени кон дискриминација врз основа на сексуалната ориентација се смета за акт на нарушување на автономијата², но засега, не може да се забележи подготвеност за реагирање врз основа на оваа платформа. На пример, и покрај препораката на народниот правобрани- тел да се внесе клаузула во правилниците на универзитетите за забрана на издавање наставни материјали кои содржат дискриминаторни ставови и хо- мофобија, се прифаќа вметнување на антидискриминаторската клаузула, но не и подготвеност за дефинитивно повлекување на учебниците со таква содр- жина (Дрндаревска, 2018). Освен во изолирани случаи на соодветна реакција, како кога Комисијата за заштита од дискриминација во 2015 година одлучи дека е неопходно да се отстрани специфична хомофобична содржина од уни- верзитетски учебник за психијатрија, посочените материјали главно останаа вклучени во официјалните наставни планови. Оттука, заклучокот дека: „уни- верзитетските сè уште користат дискриминаторски наставни материјали кои ја оштетуваат хомосексуалноста како ‘неприродна’, ‘нездрави’ и ‘заканувачка за оштанокој на човештво’ “ (Trajanovski, 2016, стр. 9), за жал, сè уште соодветно го илустрираат контекстот во кој се едуцираат идните професио- налци од сферата на помагачките дејности.

Земајќи го тоа предвид, основната цел на оваа студија е да се иденти- фикуваат ставовите кон хомосексуалноста и трансродовоста³ кај студентите кои се подготвуваат за помагачки професии, на почетокот и при крајот на нивните студии, за да се стекне увид во степенот на хомофобичност односно трансфобичност, како и да се добие информација за тоа дали искуствата во текот на студирањето помагаат во намалување на предрасудите, доколку тие постојат. Вториот аспект на истражувачкиот проблем е да се испита поврза- носта помеѓу овие ставови со ставот кон еднаквоста меѓу луѓето, религиоз- носта, емпатичноста и просечниот успех за време на студиите, за да се дознае каков вид интервенции насочени кон прифаќање на сексуалните различно- сти би биле најефикасни.

² Статут на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, година XIX, број 425, 28 јуни, 2019, стр.4., http://www.ukim.edu.mk/dokumenti_m/264_STATUT_UKIM-6.6.2019.pdf

³ Иако поимот „сексуални малцинства“ е поширок, истражувањето се ограничува само на овие две групи, најмногу заради тоа што генерално студиите се фокусираат на една од нив или на двете, но и поради практични причини.

Податоци за ставовите кон хомосексуалците во помагачките професии во други земји

Досегашните емпириски податоци сугерираат дека негативните ставови и дискриминаторските однесувања кон сексуалните малцинства не се сосем непознати меѓу здравствените работници. Ако се земе предвид податокот дека овие професии се базираат на императивот за еднаквост, почитување на човековите права и достоинство, документираните предрасуди кај лекарите, медицинските сестри и стоматолозите во различни земји се недозволиво високи (Cohen, Romberg, & Grace, 2001; Grabovac, Abramovic, Komlenovic, Milosevic & Mustajbegovic, 2014; Smith, & Mathew, 2007; Yen, et al, 2007), иако, претежно се карактеристични за култури кои поддржуваат конзервативни вредности (Röndahl, Innala, & Carlson, 2004; Johnson, & Federman, 2014; Weber & Gredig, 2018). Како илустрација, дури 23% од студентите на медицинските науки во Колумбија (Flórez-Salamanca, Herazo, Celina, Oviedo, & Campo-Arias, 2018) и 18% од нивните колеги во Мексико покажале отворен отфрлачки став кон хомосексуалците (De la Rubia & De la O, 2014). Во Турција, 12% од студентите на вишата школа за медицински сестри изјавиле дека не им е сеедно дали пациентот е хомосексуалец или не од гледна точка на нивниот ангажман за обезбедување нега (Gönenç & Şentürk-Ereñel, 2018). Сличен хомофобичен став е евидентиран пред две децении кај 7% од нивните колеги/шки во Германија (Lohrman et al., 2000) и 10% во Велика Британија (Parker & Bhugra, 2000).

Иако не се типични за психолозите и за социјалните работници, хомофобијата и трансфобијата не се сосема отсутни и во овие професии (Jones, 2000; Martinez, Swank & Raiz, 2007; Barsky & Singleton, 2011). Во истражувања направени пред околу две децении, со загриженост се констатира дека 10% од социјалните работници во САД изразиле предрасуди кон хомосексуалноста (Berkman & Zinberg, 1997). Во терапевтската практика, отвореното искажување на негативните ставови кон сексуалните малцинства е крајно ретко, но затоа, не се исклучени полатентни форми на неприфаќање, кои варираат од предлози за промена на ориентацијата, до користење реторика зад која се прикрива хетеронормативниот став, или поставување крути граници кон клиентите со нехетеросексуална ориентација (Bowers, Plummer & Minichiello, 2005).

Постои солиден корпус емпириски докази дека кога професионалци во сферата на здравствената заштита имаат негативни ставови кон нехетеросексуалците, квалитетот на медицинската грижа е полош, особено во случаи кога давателите на нега и пациентите се од ист пол (e.g. Cohen, Romberg, Grace, & Barnes 2005; Kan et al., 2009; Klamen, Grosman and Kopacz, 1999).

Заради природата на односот кој се воспоставува во процесот, добросостојбата на клиентите кои припаѓаат на сексуални малцинства, а се корисници на помош од психолози, психотерапевти и социјални работници е под уште поголем ризик доколку давателот на услугите има предрасуди (Mair, 2003; McHenry & Johnson, 1993).

Корелати на негативните ставови кон нехетросексуалноста

Од многуте познати корелати на хомофобијата и трансфобијата, возраста, степенот на образование, полот, информираноста и прифаќањето на хетеронормативноста и сексистичките ставови може да се издвојат како речиси универзални, заради тоа што повеќекратно се потврдени во повеќе контексти (пр. Fisher et al., 2016; Grabovac, et al., 2014; Johnson & Federman, 2014; Nagoshi et al., 2008). Хетеросексуалните жени имаат помалку предрасуди кон геј мажите отколку хетеросексуалните мажи (Ratcliff, Lassiter, Markman, & Snyder, 2006), додека хетеросексуалните мажи имаат тенденција да имаат помалку предрасуди против лезбејството отколку против машката хомосексуалност (пр. Kite & Whitley, 2003; Louderback & Whitley, 1997). Познато е и дека емпатијата, особено способноста за преземање туѓа перспектива е проследена со пониски степени на хомофобија (Johnson, Brems & Alford-Keating, 1997) додека религиозноста и конзервативните вредности, (Kan et al., 2009; Parker & Bhugra, 2000; Schulte & Battle, 2004; Whitley, 2009) фундаментализмот, агресивноста и уверувањето дека луѓето не треба да бидат еднакви (Gönenç & Erenel, 2018; O'Brien, Shovelton & Latner, 2013) се во позитивна корелација со предрасудноста кон сексуалните малцинства.

Метод

Примерок

Примерокот врз основа на кој е правено ова истражување е пригоден, составен од 500 студенти (80% од женски пол⁴) од прва односно трета студиска година на следниве релевантни факултети / институти на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“: Медицински факултет (N = 137), Стоматолошки факултет (N = 87), Институт за психологија (N = 140), Институт за специјална едукација и рехабилитација (N = 59) и Институт за социјална работа и социјална политика (N = 77). Речиси половина од учесниците (47%) се бруцоши, а останатите се на

⁴ Соодносот според полот застапен во примерокот, приближно еднакво ја претставува половата дистрибуција во популација студенти од овие студиски групи.

трета студиска година. Вкупно 8.4% од испитаниците се изјасниле дека не се со хетеросексуална ориентација, а 2% не дале одговор на ова прашање. Просечната возраст на испитаниците е $M = 20.7$ години ($SD = 2.4$).

Инструментии

Ставот кон хомосексуалноста беше мерен со кратката верзија на скалата ATLG-S (Attitude towards Lesbians and Gays) од Херек (Herek, 1984), која содржи 5 ајтеми за мажите и исто толку ајтеми за жените со хомосексуална ориентација. Релијабилноста на скалата за овој примерок изнесува $\alpha = 0.89$. Ставот кон трансродовоста е утврден со помош на TS скалата (Transphobia Scale) која се заснова на најшироката одредба на трансродовоста, сфатена како отстапување од хетеронормативното бинарно дефинирање на полот, односно, како „*сѝејен на неудобносѝ кога индвидуаѝа се среќава со лица кои не се конформирани на конвенционалните родови норми*“ (Nagoshi et al., 2008, стр. 523). Инструментот содржи 9 ајтеми и има висока внатрешна конзистентност ($\alpha = 0.86$).

За утврдување на останатите релевантни варијабли кои се третираани како корелати на ставовите кон хомосексуалноста и трансродовоста, користени се: Осумајтемскиот тест за коефициент на емпатија (EQS) (Loewen, Lyle & Nachshen, 2010) со интерна конзистентност $\alpha = 0,60$, како и кратката верзија на Скалата на ориентација на доминација (SDO), развиена од Хо и соработниците (Ho et al., 2015), за идентификување на нивото на прифаќање на еднаквоста меѓу луѓето ($\alpha = 0.63$). Сите инструменти се задаваат како 7-степен скала.

Прашалникот исто така вклучува информации за годината на студирање, полот, возраста и самоизвестена сексуална ориентација, степен на религиозност и просечна оценка за време на студиите.

Постајка

Со исклучок на бруцошите кои студираат психологија, а кои беа замолен да одговорат на инструментите онлајн, прашалникот беше администриран за време на редовната настава. Податоците беа прибирани во текот на април 2019 година. Учесниците во истражувањето беа информирани дека нивното учество е доброволно и дека одговорите се анонимни.

Резултати

Со цел полесно да се споредуваат просеците на групите за ставот кон хомосексуалноста и трансродовоста, тие се претставени низ скалата на која

се даваат одговорите на тврдењата (од 1 - воопшто не се согласувам до 7 - сема се согласувам). Бидејќи сите тврдења изразуваат некаква предрасуда, во горниот дел на скалата е најнегативниот став, а отсуството на предрасуди би се одразило со просек $M = 1 \pm 0,25$. На табела 1 се прикажани просеците на целиот примерок во однос на варијаблите мерени со помош на скалите, како и на студентите од машки наспроти женски пол, вклучително тестираните разлики меѓу нив. За сите просеци, не се евидентирани полови разлики, освен на супскалата за мажи хомосексуалци, каде уште еднаш се потврдува „класичниот“ наод дека мажите имаат понегативен став кон мажите со хомосексуална ориентација од жените.

Табела 1. Дескриптивни податоци и полови разлики меѓу студентите за испитуваните варијабли

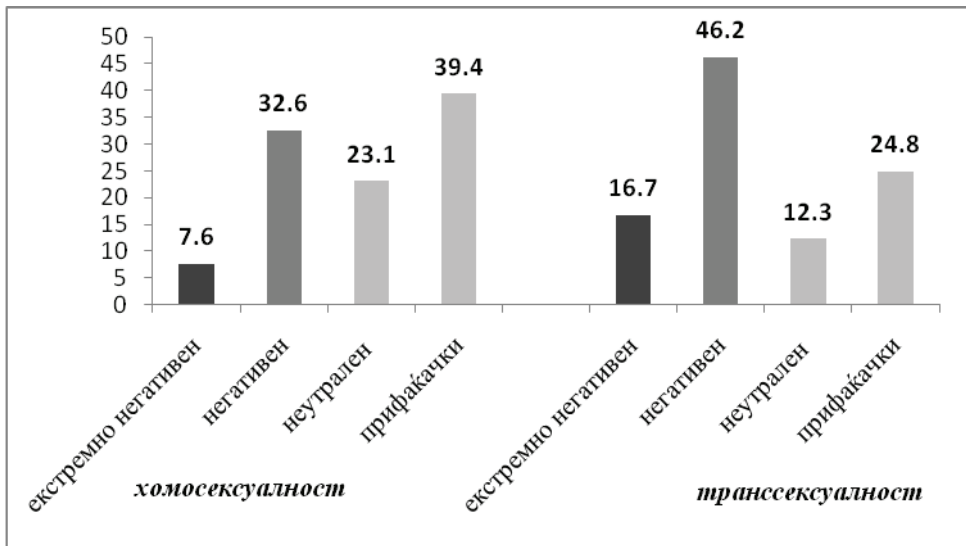
	Сите		Женски (N = 400)		Машки (N = 100)		Женски - машки	
	M	SD	M	SD	M	SD	t	p
ATLG-S - хомофобија	3.69	1.69	3.63	1.67	3.89	1.75	-1.33	.183
супскала за мажи	3.68	1.69	3.57	1.63	4.12	1.85	-2.86	.00**
супскала за жени	3.72	1.83	3.73	1.85	3.68	1.80	0.26	.793
TS - трансфобија	4.43	1.50	4.43	1.48	4.43	1.55	0.01	.525
SDO - став кон еднаквост	3.60	1.17	3.61	1.20	3.54	1.05	0.49	.625
EQS - емпатичност	4.69	0.97	4.67	0.96	4.77	1.01	-0.83	.407
Религиозност	N	%	N	%	N	%		
многу религиозен/а	75	15.0	63	12.6	12	2.4		
умерено религиозен/а	321	64.2	261	52.2	60	2.0		
атеист/агностик	104	20.8	76	15.2	28	5.6		
Просек	6-7	28	5.5	22	4.4	6	1.2	
	7-8	209	42.0	168	33.7	41	8.2	
	8-9	182	36.4	148	29.7	34	6.8	
	9-10	79	15.8	61	12.2	18	3.6	
	без одговор	2	0.4	1	0.2	1	0.2	

** $p < .01$

Со оглед на тоа дека ставот кон хомосексуалноста и трансродовоста се централни варијабли на ова истражување, направен е и подетален преглед на просеците по студиски групи и години (табела 2). Просечниот степен на прифаќање на хомосексуалноста на сите испитаници е $M = 3.69$, а за трансродовоста, ставот е уште понегативен ($M = 4.43$). Иако на прв поглед би можело да изгледа дека оваа ситуација е толерабилна, треба да се биде мошне претпазлив со толкувањето на тоа што значи просекот да биде на „неутралниот“

дел на скалата. Најдобар начин за да се илустрира ова е да се земе предвид процентуалната распределба по категориите долж скалата кои може да се третираат како: *екстремно негaтивна* ($M > 6$), *негaтивна* (M е меѓу 3, 5 и 6), *неутрална* (M е меѓу 3.5 и 4.5) и *прифаќачка* ($M \leq 3.4$). Податоците прикажани на графикон 1 упатуваат кон крајно загрижувачка ситуација – 7.6% од испитаниците имаат екстремно негативен, а вкупно 1/3 јасно негативен став кон хомосексуалноста. За трансродовоста, ситуацијата е уште полоша – дури 16.7% имаат екстремно негативен став и околу 2/3 вкупно манифестираше негативен став кон оваа појава.

Графикон 1. Процент на одговори во категориите на прифаќање/отфрлање на хомосексуалноста и трансродовоста

Подетален преглед на просеците по студиски групи и години е прикажан на табела 2. АНОВА тестот за разлики помеѓу студиските групи ($F(481.4) = 7.18 p < .01$) во ставот кон хомосексуалноста, открива дека постојат разлики меѓу групите. Но, post-hoc (LSD) тестовите ја откриваат следнава ситуација: разликата меѓу просеците за студиските групи се должи исклучиво на тоа дека групата со најнизок просек $M = 2.99$ (студенти по медицина) е различна од останатите четири групи, меѓу кои пак нема статистички значајни разлики. За трансродовоста, наодот е мошне сличен ($F(482.4) = 2.69 p < .05$), со тоа што нееднаквоста меѓу групите се должи само на статистички значајната разлика меѓу студентите по медицина, кои имаат најмалку негативен став ($M = 4.18$) и студентите по психологија ($M = 4.61$), со најизразено неприфаќање на трансродовоста.

Табела 2. Дескриптивни податоци за став кон хомосексуалноста и трансродовоста (според студиска група и година)

	Психологија			Специјална едукација			Стоматологија			Социјална работа			Медицина		
	М	SD	N	М	SD	N	М	SD	N	М	SD	N	М	SD	N
<i>Прва год.</i>															
ATLG-S	4.75	0.95	92	3.27	1.81	15	3.68	1.58	37	4.30	1.22	35	3.11	1.27	43
TS	4.29	1.60	92	3.92	1.22	19	4.44	1.25	36	4.35	1.48	42	4.19	1.53	42
<i>Трета год.</i>															
ATLG-S	2.90	1.83	46	3.84	1.64	34	4.36	1.42	45	3.77	1.87	34	2.93	1.34	91
TS	5.26	2.09	47	4.60	1.30	37	4.52	1.18	46	4.76	1.64	34	4.18	1.70	92
<i>Вкупно</i>															
ATLG-S	4.05	1.64	140	3.66	1.70	47	4.03	1.53	77	4.08	1.68	65	2.99	1.64	135
TS	4.61	1.86	139	4.37	1.31	56	4.48	1.20	82	4.51	1.43	76	4.18	1.31	134

Промените за секоја студиска група од година во година, се тестирани со t-тестови за независни групи (табела 3). Како што може да се види од табелата, промени настануваат само кај студентите по психологија – во трета година, нивниот став кон хомосексуалноста станува поприваљачки ($t(138) = 7.24, p < .01$), но затоа пак, ставот кон трансродовоста станува поотфрлачки ($t(138) = -2.7, p < .01$). Кај останатите групи нема значително поместување на просеците од прва во трета студиска година и за двата става.

Табела 3. Тест на разлики помеѓу просеците во трета и во прва година во однос на ставот кон хомосексуалноста и трансродовоста

		t	df	p	M Diff.	SE diff.
Психологија	ATLG-S	7.24	138	0.00**	2.05	0.28
	TS	-2.77	137	0.01**	-0.97	0.35
Специјална едукација	ATLG-S	-1.07	45	0.28	-0.57	0.53
	TS	-1.86	54	0.07	-0.67	0.35
Стоматологија	ATLG-S	-1.96	75	0.06	-0.67	0.34
	TS	-0.29	80	0.76	-0.08	0.27
Социјална работа	ATLG-S	1.40	63	0.16	0.58	0.41
	TS	-1.37	74	0.17	-0.45	0.32
Медицина	ATLG-S	0.58	133	0.56	0.17	0.30
	TS	0.04	132	0.96	0.01	0.24

На крај, направена е анализа на поврзаноста на ставот кон хомосексуалноста и трансродовоста со неколку варијабли кои литературата ги третира како важни корелати, а може да имаат влијание врз тоа колку ефикасни би биле потенцијалните интервенции кон подобрување на состојбата (табела 4). И за двете појави, најсилна е поврзаноста со ставот кон еднаквоста меѓу луѓето ($r_h(489) = .382, p < .01$ и $r_t(481) = .347, p < .01$). Меѓу просекот во студиирање и трансфорбишноста нема поврзаност, а во случајот на ставот кон хомосексуалноста, може да се каже дека студентите со повисок просек, во поголем степен ја прифаќаат оваа сексуална ориентација.

Табела 4. Поврзаност меѓу ставот кон хомосексуалноста и трансродовоста, емпатијата, ставот кон еднаквоста, религиозноста и просекот на студии (N)

	емпатија	еднаквост	просек	религиозност
Став кон хомосексуалност	-.191** (487)	-.382** (489)	-.091* (494)	.294** (496)
Став кон трансродовост	-.176** (479)	-.347** (481)	0.813 (485)	.091* (487)

* $p < .05$; ** $p < .01$

Дискусија

Наодите за степенот на прифаќање на хомосексуалноста и трансродовоста кај студентите кои се едуцираат за кариера во некоја од петте вклучени помагачки дејности се крајно загрижувачки. За споредба, при користење на истите инструменти, во студија работена на општа популација во Грузија (Aghdgomelashvili, 2016), добиени се речиси идентични просеци како и на овој примерок. Од една страна, се работи за земја во која преовладуваат конзервативни вредности, а од друга, за многу поширока популација од оваа за која се очекува комплетно прифаќање на сите различности, вклучувајќи ги и сексуалните. Пред три децении, на широка студентска популација во САД (D'Augelli, 1990) се добиени просеци кои зборуваат за помалку негативен став кон хомосексуалноста од тој што го имаат студентите на помагачки професии на УКИМ. Навистина застрашувачки изгледа фактот дека во скоро иднина, ако ништо не се преземе, најмалку четириесет млади професионалци кои ќе работат во овие дејности откако ќе ги завршат студиите, ќе бидат екстремно хомофобични, а најмалку двојно повеќе, ќе бидат екстремно трансфобични. Згора на тоа, овој податок сигурно не е ни најлошата можна состојба, со оглед на тоа што истражувањето е правено на пригоден примерок студенти.

Земајќи ги предвид наодите, тешко е да се донесе друг заклучок освен дека високото образование несоодветно го адресирало овој проблем досега. За среќа, искуството во други средини покажува дека подобрувањето на информираноста, заедно со преземање други стратегии, како работа на обезбедување контакт со позитивен исход, зголемување на емпатичноста, информираноста и слично, може да ја намалат хомофобичноста и трансфобичноста. Универзитетот е должен што побргу да ја преземе одговорноста не само за ревизија на курикулумите и содржините од аспект на тоа како се третираат сексуалните малцинства и какви се пораките околу диверзитетите, туку и да обезбеди интервентни мерки во насока на ресоцијализација на студентите кои се во моментот затекнати во наставниот процес, спроведувани од страна на наставен кадар кој може да биде модел за емпатичност и разбирање за сексуалните малцинства. Според овие конкретни наоди, ефектите од таквите интервенции би биле поголеми доколку фокусот се насочи кон контекстуализација на овие појави во рамки на платформата за човекови права и потребата од инклузија и еднаков третман на сите луѓе, со посебен осврт на улогата на религиозните уверувања (пр. Obedin-Maliver et al., 2011). Исто така, наодите би требало да бидат аларм и за коморите и здруженијата на овие дејности, во смисла на преземање мерки за будно следење на работата на професионалците и овозможување нивна доквалификација и доедукација од аспект на стручно и етичко работење со сексуалните малцинства.

Литература

- Aghdgomelashvili, E. (2016). *From Prejudice to Equality: Study of Societal Attitudes, Knowledge and Information Regarding the LGBT Community and Their Rights*. Tbilisi: Women's Initiatives Supporting Group.
- American Psychiatric Association [APA]. (2013). *The Principles of Medical Ethics With Annotations Especially Applicable to Psychiatry*, Retrieved on September 2019 at: <https://www.psychiatry.org/Ethics/Documents/principles2013--final>.
- American Psychological Association [APA]. (2017). *Ethical principles of psychologists and code of conduct*, Retrieved on September 2019 at: <https://www.apa.org/ethics/code/ethics-code-2017.pdf>
- Berkman, C.S. & Zinberg, G. (1997) Homophobia and Heterosexism in Social Workers. *Social Work*, 42, 319-332.
- Bowers, R., Plummer, D. & Minichiello, V. (2005). *International Journal for the Advancement of Counselling*, vol. 27, 3, DOI: 10.1007/s10447-005-8207-7.
- Brondani, M.A. & Paterson, P. (2011). Teaching Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Issues in Dental Education: A Multipurpose Method, *Journal of Dental Education*, 75/10,1354-1360.
- Cohen, L. A., Romberg, E., Grace, E. G., & Barnes, D. M. (2005). Attitudes of Advanced Dental Education Students Toward Individuals with AIDS. *Journal of Dental Education*, 69(8), 896-890.
- Cohen, L.A., Romberg, E. & Grace, E. (2001). Revisiting the attitudes of dental faculty toward individuals with AIDS. *Journal of Dental Education*, 65(3), 249-52.
- D'Augelli, A. R. D (1990). Homophobia in a university community: Attitudes and experiences of heterosexual freshmen, *Journal of College Student Development*, vol.30, 546-552.
- De la Rubia, M & De la O, .V. (2014). Measurement of attitudes toward lesbians and gay men in students of health sciences from northeast Mexico *Journal of Behavior, Health & Social Issues*, 6- 1, 51-65.
- Drescher, J. (2008). A History of Homosexuality and Organized Psychoanalysis. *The journal of the American Academy of Psychoanalysis and Dynamic Psychiatry*. 36. 443-60. 10.1521/jaap.2008.36.3.443.
- Дрндаревска, Д. (Ур.) (2018). *Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници: годишен извештај 2017*, Скопје: Коалиција „Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници“.
- Fisher, A. D., Castellini, G., Ristori, J., Casale, H., Giovanardi, G. Carone, N., Fanni, E., Mosconi, M., Ciocca, G., Jannini, E. A., Ricca, V. Lingiardi, V. & Maggi, M. (2016). Who has the worst attitudes toward sexual minorities? Comparison of

- transphobia and homophobia levels in gender dysphoric individuals, the general population and health care providers. *Journal of Endocrinological Investigation*, DOI 10.1007/s40618-016-0552-3.
- Flórez-Salamanca, L., Herazo, E., Celina, H., Oviedo, H.C. & Campo-Arias, A. (2014). Prevalence and predictors of high sexual prejudice among medical students from two Colombian cities, *Sage Open*, 1-8. DOI: 10.1177/2158244014538269.
- Gönenç İ.M., & Şentürk E, A. (2018). Determining Homophobic Attitudes of Nursing Students in Turkey and the Factors Affecting Them. *Clinical Experimental Health Science*, DOI: 10.5152/clinexphealthsci.2018.
- Grabovac, I., Abramovic, M., Gordana Komlenovic, G., Milosevic, M. & Mustajbegovic, J. (2014). Attitudes towards and Knowledge about Homosexuality among Medical Students in Zagreb, *Collegium Antropologicum*, 38, (1), 39-45.
- Herek, G.M. (1984). Attitudes toward lesbians and gay men: A factor analytic study. *Journal of Homosexuality*, 10 (1/2), 39-51.
- Ho, A.K., Sidanius, J., Kieily, N., Sheehy-Skeffington, J., Pratto, F., Henkel, K.E., Koels, R., & Stewart, A.L. (2015). The nature of social dominance orientation: Theorizing and measuring preferences for intergroup inequality using the new SDO7 scale, *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(6), 1003-1028.
- Horton, J., Senffner, M., Schiffner, K., Riveria, E., and Foy, J. G. (1993). The effects of education on homophobic attitudes in college students, *Modern Psychological Studies: Vol. 1 (2)* , 20-24.
- Johnson, L., & Federman, E. J. (2014). Training, experience, and attitudes of VA psychologists regarding LGBT issues: Relation to practice and competence. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 1(1), 10-18.
- Johnson, M.E., Brems, C. & Alford-Keating P. (1997). Personality correlates of homophobia, 34(1):57-69.
- Jones, L.S (2000). Attitudes of Psychologists and Psychologists-in-Training to Homosexual Women and Men, *Journal of Homosexuality*, 39(2), 113-132, DOI: 10.1300/J082v39n02_06 .
- Kan, R. W., Au, K. P., Chan, W. K., Cheung, L. W., Lam, C. Y., Liua, H. H., Ng, L. Y., Wong, M. Y., & Wong, W. C. (2009). Homophobia in medical students of the University of Hong Kong. *Sex Education, Sexuality, Society and Learning*, 9(1), 65-80. doi:10.1080/14681810802639848.
- Kite, M. E., & Whitley, B. E., Jr. (2003). Do heterosexual women and men differ in their attitudes toward homosexuality? A conceptual and methodological analysis. In L. D. Garnets & D. C. Kimmel (Eds.), *Psychological perspectives on lesbian, gay, and bisexual experiences* (165-187). Columbia University Press.

- Klamen, D. L., Grossman, L. S., & Kopacz, D. R. (1999). Medical student homophobia. *Journal of Homosexuality*, 37, 53-63.
- Louderback, L. A., & Whitley, B. E., Jr. (1997). Perceived Erotic Value of Homosexuality and Sex-Role Attitudes as Mediators of Sex Differences in Heterosexual College Students' Attitudes toward Lesbians and Gay Men, *The Journal of Sex Research*, 34/2, 175-182.
- Loewen, P., Lyle, G. & Nachshen, J. (2010). An eight-item form of the Empathy Quotient (EQ) and an application to charitable giving. Available at: http://individual.utoronto.ca/loewen/Research_files/Eight%20Question%20ES_final.pdf
- Lohrman C, Välimäki M, Suominen T, Muinonen U, Dassen T, & Peate I. (2000). German nursing students' knowledge of and attitudes to HIV and AIDS: Two decades after the first AIDS cases. *Journal of Advanced Nursing*, 31(3), 696-703.
- Mair, D. (2003). Gay men's experiences of therapy. *Counselling and Psychotherapy Research*, 3(1)33-41.
- Martinez, P. Barsky, A & Singleton, S. (2011) Exploring Queer Consciousness Among Social Workers. *Journal of Gay & Lesbian Social Services* 23(2), 296-315.
- McHenry, S. S., & Johnson, J. W. (1993). Homophobia in the therapist and gay or lesbian client: Conscious and unconscious collusions in self-hate. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 30(1), 141-151.
- Nagoshi, J.L., Adams, K.A., Terrell, H.K., Hill, E.D., Brzuzy, S., & Nagoshi, C.T. (2008). Gender differences in correlates of homophobia and transphobia. *Sex Roles* 59, 521-531.
- Obedin-Maliver, J., Goldsmith, E. S., Stewart, L., White, W., Tran, E., Brenman, S., & Lunn, M. R. (2011). Lesbian, gay, bisexual, and transgender-related content in undergraduate medical education. *The Journal of the American Medical Association*, 306,971-977.
- O'Brien, K.S., Shovelton, H and Latner, J.D. (2013). Homophobia in physical education and sport: The role of physical/sporting identity and attributes, authoritarian aggression, and social dominance orientation. *International Journal of Psychology*, 48/5, 891-899.
- Parker, A., & Bhugra, D. (2000). Attitudes of British medical students towards male homosexuality. *Sexual and Relationship Therapy*, 15, 141-149.
- .Röndahl, G., Innala, S., & Carlson M. (2004). Nurses' attitudes towards lesbians and gay men. *Journal of Advanced Nursing*, 47(4), 386-92.
- Schulte, L.J. & Battle, J. (2004). The relative importance of ethnicity and religion in predicting attitudes towards gays and lesbians. *Journal of Homosexuality*, 47, 127-142.

- Sequeira, G. M., Chakraborti, C. & Panunti, B. A. (2012). Integrating lesbians, gay, bisexual and transgender (LGBT) content into undergraduate medical school curricula: A qualitative study. *The Ochner Journal*, 12, 379-382.
- Smith, D.M., & Mathew, C. (2007). Physicians' attitudes toward homosexuality and HIV: survey of a California Medical Society -Revised (PATHH-II). *Journal of Homosexuality*, 52(1),1-9.
- Swank, E. and Raiz, L (2007). Explaining comfort with homosexuality among social work students: the impact of demographic, contextual, and attitudinal factors, *Journal of Social Work Education* 43, (2), 257-279.
- The National Association of Social Workers [NASW] (2017). *Code of Ethics*, Retrieved on September 2019 at: [https://www.uaf.edu/socwork/student-information/checklist/\(D\)-NASW-Code-of-Ethics.pdf](https://www.uaf.edu/socwork/student-information/checklist/(D)-NASW-Code-of-Ethics.pdf)
- Трајановски, Ж. и Димитров, С. (Ур). (2011). Хомосексуалноста во образованието во Република Македонија. Скопје: Коалиција „Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници“.
- Trajanovski, Zh. (2016). *Sexual & health rights of marginalized communities/REPORT 2015*, Skopje: Coalition on sexual rights of members of marginalized communities.
- Waki, A., Nishimura, Y.H., Iwai, M., Okamoto, G., Ito, M. & Hidaka, Y (2017). Effectiveness of a Training Program for Improving Public Health Nurses' Attitudes and Confidence in Dealing with Men Who Have Sex with Men, *Open Journal of Nursing* Vol.7 No.2 DOI:10.4236/ojn.2017.72015.
- Weber, P & Gredig, D. (2018). Prevalence and predictors of homophobic behavior among high school students in Switzerland, *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 30 (2), 128-153.
- Whitley, B.E. (2009) Religiosity and Attitudes Toward Lesbians and Gay Men: A Meta-Analysis, *The International Journal for the Psychology of Religion*, 19:1, 21-38, DOI: 10.1080/10508610802471104
- Wright, L. W., Lester, W., & Cullen, J. M. (2001). Reducing college students' homophobia, erotophobia, and conservatism levels through a human sexuality course. *Journal of Sex Education and Therapy*, 26(4), 328-333.
- Yamagishi, T. (1986). The provisioning of a sanctioning system as a public good. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 110-116.
- Yen, C.-F., Pan, S.-M., Hou, S.-Y., Liu, H.-C., Wu, S.-J., Yang, W.-C. and Yang, H.H. (2007). Attitudes toward Gay Men and Lesbians and Related Factors among Nurses in Southern Taiwan. *Public Health*, 121, 73-79.

ATTITUDES TOWARDS SEXUAL MINORITIES AMONG STUDENTS WHO PREPARE THEMSELVES IN HELPING PROFESSIONS

Nicolina Kenig
Julijana Nikolovska

Abstract

Given the obvious homophobic context of our society, the primary goal of the research was to identify the attitudes towards homosexuality and transsexuality among students preparing for helping professions. In addition, the associations of these attitudes with several previously investigated correlates were also established. A total of 500 first-year (47%) and third-year (53%) students at the „Sts. Cyril and Methodius University “ participated in the study. Four instruments were used, including Herek’s Attitudes towards Lesbians and Gay men (ATLG-S) scale and the Transphobia TS scale by Nagoshi et al. The findings indicate that the least negative attitude toward homosexuality is endorsed by the medical students, and that in the third year, the average changes significantly towards a higher acceptance only for psychology students whose attitude in the first year is least accepting. For all included groups of students, prejudices about transgender persons are even more pronounced. The percentage of students with extremely negative attitude towards homosexuals is 7.6%, whereas extremely negative attitude towards transsexuality is endorsed by 16.8%. The analysis suggests that homophobia and transphobia correlate with acceptance of inequality ($r_h(489)=.38, p < .01$ and $r_t(481)=.35, p < .01$), with religiosity ($r_h(496)=.29, p < .01$ and $r_t(498)=.09, p < .05$) and empathy ($r_h(487)= -.18, p < .01$ and $r_t(479)= -.17, p < .01$), while GPA was associated only with attitude toward homosexuals ($r_h(494)=.09, p < .05$ and $r_t(494) =.01, p > .05$).The authors conclude that it is necessary to revise the curricula in accordance with the ethical standards for practice that forbids discrimination on the basis of gender identity of sexual orientation, along with higher expectations for educational qualifications.

Key words: *attitudes toward sexual minorities, helping professions*

